

JÓZEF NIECHAJ

KALENDARIUM DZIEJÓW RADZISZOWA*

Kalendarium zawiera chronologiczne zestawienie różnorodnych informacji o wybranych wydarzeniach składających się na bogatą przeszłość Radziszowa. Intencją autora jest przekazanie pewnego całościowego obrazu historii Radziszowa na którą składały się obok wydarzeń związanych z historią Polski sprawy związane z życiem mieszkańców, przekształceniami i rozwojem wsi.

Kalendarium nie jest opracowaniem dziejów Radziszowa (takie wydawnictwo jest dopiero w przygotowaniu) dlatego podane tu notki informacyjne są lapidarne, wskazują na określone wydarzenia, nie opisując ich szczegółowo. Niemniej wydaje się, że suma ich odzwierciedla niezwykle bogatą i barwną przeszłość wsi.

1105 – w dokumencie *Konfirmacja przywilejów tynieckich Idziego Biskupa Tuskańskiego Nuncjusza papieżkiego* datowanym na rok 1124 po raz pierwszy pojawia się nazwa Radziszów – „[...] villa Radzieszow (Radyszów) cun mellificio et venatione [...]”, wzmiankuje on między innymi stan posiadania klasztoru tynieckiego **na rok 1105**. Dokument ten przez niektórych badaczy uważany jest za kompilację informacji pochodzących z różnych dokumentów dotyczących opactwa tynieckiego, wydanych między XII a XIV w., został spisany na początku XIV w.

26 V 1229 – w dokumencie *Grzegorz IX zatwierdza prawa i przywileje opactwa tynieckiego oraz nadaje mu nowe*, wymieniony zostaje Radziszów – „[...] Locum ipsum in quo praefatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis [...] de Radessow (Radzeschow, Radzieszów) [...]”.

21 XII 1311 – w dokumencie *Władysław Łokietek odbiera buntownikom soltystwa i dobra zwraca je klasztorowi tynieckiemu* – „[...] Iohannes de Radesow et Wola [...]”

1325 – pierwsza wzmianka o parafii Radziszów w *Monumenta Poloniae Vaticana*. Parafia Radziszów zostaje otaksowana przez kolektorów świętopietrza na 3 grzywny.

---

* Poniższa publikacja przedstawiona została na sesji popularnonaukowej zorganizowanej w listopadzie 2005 r. z okazji 900-lecia Radziszowa. Obszerniejsze sprawozdanie: „Regionalista Małopolski”, 2006, nr 4, s. 9–11.

1340 – w parafii Radziszów w dekanacie Zator mieszkało (szacunkowo) 405 osób (według T. Ładogórskiego *Studia nad zaludnieniem Polski w XIV w.*)

6 X 1456 – Kazimierz Jagiellończyk potwierdza wszystkie przywileje klasztoru nadane przez swoich poprzedników, wśród posiadłości klasztoru wymienia „Radzyeshow”.

1470–1480 – liczne wzmianki o Radziszowie w dziele Jana Długosza *Liber beneficiorum* – wieś jest własnością klasztoru tynieckiego, we wsi jest kościół drewniany, folwark, sołectwo z osobnym folwarkiem, obrabianych jest 11 łanów kmiecych, z czego 9 położonych jest na terenie księstwa zatorskiego, dziesięciny z folwarku i sołectw pobiera miejscowy pleban, z reszty wsi klasztor, chłopci płacą ponadto poradne i krowne, dziesięciny z ról należących do spustoszonej wsi Brunaczowa należą do prebendy zakrzowskiej w katedrze krakowskiej.

1513 – w księdze kontrybucji duchowieństwa diecezji krakowskiej wymieniona jest parafia Radziszów w dekanacie skawińskim, taksa z parafii pobierana jest w wysokości trzech grzywien, w parafii mieszka tylko pleban; w księgach z roku 1527, 1529 wymieniony jest taki sam stan posiadania, a w księdze z roku 1539 wymieniony jest dodatkowo „minister” – pełniący w kościele posługę oraz funkcję nauczyciela.

Lata 70. i 80. XVI w. – za rządów opata tynieckiego Andrzeja Brzechwy wybuchają buntury chłopskie w Radziszowie i Woli Radziszowskiej przeciw twardym rządóm opata i jego starostów.

1595 – wizytacja „radziwiłłowska” wymienia następujące nazwy poszczególnych części wsi: „na dole za mnichem”, „nade wsią za woytem”, „na choczniach”, „w Tarniu”, „w Łęgu”, we wsi jest dom rektora szkoły z ogrodem; rektorem jest Jan Boguszewski.

1598 – wizytacja biskupia wymienia części wsi zgodnie z wizytacją z roku 1595, kościół pod patronatem opata tynieckiego; do parafii oprócz Radziszowa określanego „Villa Antiqua Radziszow” należą Jurczyce.

1629 – założona została księga *Liber memorabilium et Foundationum* (Księga pamiątkowa i fundacyjna) kościoła w Radziszowie.

1772 – Radziszów w wyniku pierwszego rozbioru Polski zostaje przyłączony do Austrii.

Lata 70. XVIII w. – metryka józefińska podaje szczegółowy opis wsi Radziszów, wieś należy do klucza Radziszów. Wola Radziszowska, Skawina w dożywociu biskupa Podolskiego prymasa, w dzierzawie Ciepielewskiego. Grunty dzielą się na dworskie, plebańskie i rustykalne, we wsi są dwa młyny.

1782 – zabranie klasztorowi tynieckiemu jego dóbr m.in. Radziszowa i przekazanie ich na tzw. „fundusz religijny”.

13 III 1786 – Radziszów (parafia pw. św. Wawrzyńca, patronat opactwa tynieckiego, ludność komunijska – 670, dochody 500 florenów) zostaje włączony do nowopowstałej diecezji tarnowskiej, wyodrębnionej z galicyjskiej części diecezji krakowskiej.

1 IX 1790 – w ramach odszkodowań za przejęte przez państwo dobra z kopalniami soli, rodzina Dzieduszyckich otrzymuje m.in. z „funduszu religijnego” Radziszów, Wołę Radziszowską i Skawinę.

6 V 1809 – poświęcenie nowego cmentarza na gruntach подарowanych przez Ludwikę z Dzieduszyckich Szeptycką.

15 VII 1809 – w wyniku podziału majątku rodziny Dzieduszyckich – Radziszów, Wołę Radziszowską i Skawinę otrzymuje Ludwika z Dzieduszyckich Szeptycka.

Początek XIX w. – zostaje wzniesiony przez rodzinę Dzieduszyckich okazały budynek dworu w formie klasycystycznej, zapewne w miejscu starszego, drewnianego budynku mieszkalnego na terenie dawnego klasztornego zespołu folwarcznego.

1 II 1829 – majątek radziszowski otrzymuje w spadku brat Ludwiki Wawrzyniec Dzieduszycki.

1836 – Radziszów przejmuje po śmierci ojca Wawrzyńca – Eugeniusz Dzieduszycki.

1841 – proboszcz Jan Guth rozpoczyna pisanie nowej kroniki parafii w Radziszowie.

1843–1845 – zostaje sporządzony plan katastralny miejscowości Radziszów.

25 IV 1844 – o godz. 15.30 wybucha w wyniku podpalenia pożar folwarku plebańskiego; spłonęły kościół, plebania, zabudowania gospodarcze.

27 II 1846 – wydarzenia rabacji w Radziszowie, dzięki mieszkańcom Radziszowa uniknięto napadu na dwór. Za ocalenie majątku właściciel Eugeniusz hrabia Dzieduszycki rozdał gromadzie (pomiędzy ubogich) – około 80 korcy zboża.

7 IX 1848 – patent cesarski o zniesieniu poddaństwa i stosunku zwierzchniczo-opiekuńczego chłopów w Galicji.

29 VII 1857 – wizytacja kanoniczna parafii przez Józefa Pukalskiego – biskupa tarnowskiego, w czasie wizytacji konsekrowany został odbudowany kościół oraz udzielony sakrament bierzmowania 361 osobom.

1 VI 1859 – w kościele Mariackim odbył się ślub Heleny hrabianki Dzieduszyckiej kolatorki kościoła w Radziszowie z Mieczysławem Pawlikowskim.

X 1867 – wybudowana została szkółka trywialna w ogrodzie organisty przez gminę radziszowską.

- 1877** – dobra radziszowskie kupuje Karolina Oksza Orzechowska.
- 1880** – właścicielem (przez niecały rok) dóbr jest księżna Róża Godoy de Bassano.
- 1881** – dobra radziszowskie nabywa hrabina Wiktoria z Mieroszewskich Dembińska.
- 1885** – właścicielem dóbr zostaje hrabia Sobiesław Mieroszewski.
- 1884** – uruchomienie linii kolejowej Skawina–Sucha.
- 1888** – Radziszów liczy 1539 mieszkańców w tym 19 izraelitów, we wsi są 264 domy mieszkalne.
- 1894** – dobra radziszowskie kupuje adwokat dr Władysław Lisowski.
- Początek XX w.** – właścicielem majątku zostaje adwokat dr Kirchmayer; majątek w częściach jest powoli sprzedawany różnym osobom.
- 1909** – gmina podpisuje umowę kupna na potrzeby szkoły wiejskiej budynku dworu.
- 1914–1918** – I wojna światowa. W czasie I wojny w wojsku z parafii służyło około 300 mężczyzn (w wieku od 18–50 lat), z tego około 40 poległo, a wielu dostało się do niewoli.
- 15 IV 1915** – zmarł w Krakowie proboszcz Marceł Zauss (był proboszczem 44 lata)
- 22 VI 1917** – pożar, od iskry pociągu spłonęły 53 domy i 30 stodół.
- 26 I 1919** – wybory do sejmu; z 858 uprawnionych głosowało 568; socjaliści – 304 głosy, Piast – 209 głosów.
- 28 V 1919** – wielka powódź w Radziszowie. Generał Haller odwiedził po powrocie z Francji swoją matkę w Jurczycach i przybył uroczyste do kościoła w Radziszowie.
- 12 VIII 1921** – pożar od iskry pociągu na Brzegach – spłonęło 36 domów i 31 stodół pełnych zbiorów.
- Lata 20. XX w.** – ostateczna parcelacja obszaru dworskiego; S. Kirchmayer sprzedaje pozostałe części gruntów i zabudowania gospodarcze Markowi Jaskule z Radziszowa.
- 12 VIII 1929** – założono Bractwo różańca im. św. Jana, w uroczystościach wziął udział generał Józef Haller.
- 7 XI 1929** – generał Józef Haller odwiedził proboszcza i złożył własnoręczny podpis w kronice (przebywał w majątku swojej matki w Jurczycach).

IX 1930 – uruchomiono urząd pocztowy w domu Jana Jaskuły obok stacji kolejowej.

18 VII 1933 – wielka powódź; woda zalała kościół, 70 domów, porwała dwa domy Ludwika Szwabowskiego, Klementyny córki Ferdynanda Bargła, oraz stodołę Jakuba Szwabowskiego. Jesienią zaczęto budować wał poniżej mostu, po którym ma iść droga do Skawiny.

V 1937 – otwarcie w Radziszowie Wypoczynkowego Domu Dziecka powiatu krakowskiego, aktualnie od 1981 w nowym budynku szpitala rehabilitacyjnego dla dzieci „Solidarność”.

6 IX 1939 – Niemcy zajmują Radziszów.

13 IX 1939 – rozpoczęcie nauki szkolnej w budynku szkoły.

1941/42 – rozpoczęcie tajnego nauczania w Radziszowie.

1940–45 – na terenie Radziszowa działa ruch oporu (AK, BCH, NSZ, komuniści).

23 I 1945 – wyzwolenie Radziszowa przez wojska radzieckie.

3 VII 1947 – poświęcenie nowego domu parafialnego razem z organistówką.

1950 – powstaje radziszowska orkiestra dęta „Sygnał”.

1954 – elektryfikacja wsi, pierwszy prąd elektryczny popłynął na Boże Narodzenie.

Koniec lipca 1958 – powódź, rozpoczęcie budowy wałów wokół Skawinki.

5–6 VI 1960 – wizytacja kanoniczna parafii Radziszów przeprowadzona przez Jego Eminencję ks. biskupa Karola Wojtyłę.

1993–1994 – gazyfikacja wsi Radziszów.

1 IX 1997 – uroczyste otwarcie nowego budynku szkolnego, przeprowadzka dzieci do nowej Szkoły Podstawowej im. św. Stanisława Biskupa.

26 VII 2001 – wielka powódź, zalany został między innymi kościół, plebania, ucierpiało 70 rodzin.

19 VIII 2002 – papież Jan Paweł II podczas przejazdu samochodem z Krakowa do Kalwarii Zebrzydowskiej zatrzymał się przed kościołem w Radziszowie, gdzie pobłogosławił obraz Matki Boskiej Hallerowskiej i pozdrowił licznie zebranych mieszkańców Radziszowa i okolic.